

Seebergi Sasváry Zoltán könyvtörténeti magánkiadványai. Nem ritka jelenség, hogy képzett természettudós vagy mérnök, pusztán érdeklődésből vagy értelmes szabadidős elfoglaltságot keresve kiváló család-, vagy helytörténésszé válik. Komoly nehézség számukra persze a tudományszervezési csatornák hagyományörzése, vagyis az, hogy „külsősöknek” nem igazán nyújt a rendszer lehetőséget arra, hogy kutatási eredményeiket közzöljék. A szenvedély, a család, vagy a szülőhely iránti felelősségérzet azonban olyan hajtóerő, amely mégis forrás talál a kiadványok megjelentetésére, ha másként nem, marad a zsebbenylás. Sok esetben sajnos érdektelen, szakmailag használhatatlan munkák is napvilágot látnak, de ez nem példa nélküli a szakmai körökön belül sem.

1717-ben „Seebergi” előnévvel nyert nemességet a nagyszebeni Wanckel család, amely családnak leszármazottja Sasváry Zoltán. Felmenői között számos lelkész, történeti érdeklődésű értelmiségi volt, ő maga is – noha mérnökként dolgozott – mindig érdeklődött egyrészt családjára neves alakjai, másrészt származási helye, illetve lakhelyei, továbbá szakmája története iránt.

Ha megnézzük a Magyar Nemzeti Bibliográfia nyilvántartásait, számos szakkönyv szerzője (bányaművelés), valamint a magyarországi és az erdélyi technikatörténet is sokat köszönhet neki. Biztosan a bányászattörténeti tanulmányai kapcsán találkozott a Fuggerek magyarországi történeti riájával. Paul Lehmann klasszikus monográfiája (*Eine Geschichte der alten Fuggerbibliotheken*, Bde. 1–2, Tübingen, Siebeck, 1956, 1960) nem igazán ismert a magyar szakírók körében, Sasváry Zoltán már nyelvi orientációja okán is természetesen vette kézbe. Bizonyára furcsa volt számára, hogy a Fugger rokonság kapcsán magyarországi nemes családokhoz került könyvtárak története nincsen feldolgozva, és hasonlóan Lippay György esztergomi érsek neves könyvtárvásárlásának története is a dokumentáció hiányával küzd (tegyük hozzá: az alapvető dokumentumok máig nincsenek kiadva).

Sasváry Zoltán első könyvtörténeti magánkiadványa éppen ezt a dokumentáltsági hiányt csökkentette (*Adatok egy könygyűjtemény történetéhez, Az esztergomi Bibliotheca Fugger gyűjteménye*, Budapest, 2005), de amikor szembesült azzal, hogy Kovách Zoltán rendszerező könyvtártörténeti munkája is kéziratban maradt, feleségével ezt is közreadták (Kovách Zoltán, *Az esztergomi Főszékesegyházi Könyvtár története a 11. századtól 1820-ig*, kieg., a válogatott bibliográfiát összeáll. és közread. Szepesi Zsuzsanna, fotó Mudrák Attila, Budapest, Seebergi Sasváry Zoltán, 2006). Az esztergomi könyvtárnak máig ez a leginkább használható történeti összefoglalása.

Figyelme azonban hűségesen az erdélyi szászok történetére, közelebbről Nagyszeben város és környékének életére irányult. Alapos olvasója a szász helytörténetírás eredményeinek – több szerzőt a felmenői között tudhat –, de a magyar nyelvű szakirodalmat is jól ismeri. Számomra furcsa, hogy a román nyelvű kiadványok elkerülik a figyelmét. Jóllehet, a nagyszebeni nyomdászattörténeti füzetének első kiadását nem kellett volna újra kiadni javított változatban (*A nagyszebeni kéziszajtó és kiadványai, I, Az első 125 év, 1525–1650*, Budapest, 2009²), ha nem várja meg Simon Zsolt felfedezése (*Primele tipărituri din Transilvania – Sibiu, 1525*, in Anuarul Institutului de Istorie, „George Barițiu” din Cluj-Napoca, Series Historica, 2007, 89–106) bemutatásának magyar változatát (*Magyar Könyvszemle*, 2009, 1–14). Magáról a felfedezésről rövid cikkben az erdélyi szász historiográfia Nagy Öregje, Gernot Nussbächer is beszámolt a *Karpatenrundschau* hasábjain (10. September 2009, Nr. 36.), igaz, ezt ő is megismételte frissített jegyzetekkel (*Die Überraschung im Bucheinband, Neue Erkenntnisse über die Anfänge der Hermannstädter Druckerei* = Uő., *Aus Urkunden und Kroniken*, Kreis Hermannstadt, Kronstadt, Aldus, 2013, 128–132). Ez az utóbbi Nussbächer-kötet abból a szempontból is figyelemre méltó, hogy *Beiträge zur Geschichte des Hermannstädter Buchdrucks im 16. Jahrhundert* címmel, továbbá Philippus Pictor fordításairól és Johann Honter nagyszebeni kapcsolatairól is tartalmazza a levéltáros helytörténész 1978 és 2007 közt megjelent írásait. Jó lett volna, ha ezeket Sasváry Zoltán is ismeri kis kötetének összeállításakor. Persze csak a bibliográfiai teljesség kedvéért lett volna fontos, hiszen Nussbächer folyamatos

kapcsolatot tart a Régi Magyarországi Nyomtatványok szerkesztőivel, így Borsa Gedeonnal is, vagyis az új adatokat a magyar szakirodalom is közvetítette.

Ha kézbe vesszük V. Ecsedy Judit Nagyszeben város nyomdászatára vonatkozó vázlatát, jól tájékozódunk a kérdés történetében (*A könyvnyomtatás Magyarországon a kézisajtó korában 1473–1800*, Budapest, Balassi Kiadó, 1999, 40–43, 113–116). Sasváry Zoltán más szemmel olvasta ezt, és azzal, hogy külön két kis táblázatban nagyon didaktikusan áttekintést ad a Királyföld központjában megjelent munkákról, jól kiegészíti a képet. Előbbi munka egy belső nyomdászat-történeti logikát, míg utóbbi a helytörténetész gondolkodását követi. Jól olvasható, jól tanulható, és szemléletes elrendezésű.

Sasváry Zoltán a seebergi Wanckel család történetéről hat kiadványt jelentetett meg, összesen egy közel 400 oldalas monográfia lehetne ez. Könyvtörténetileg ezek között a füzetek között az Antonio Guevara-fordításról írt az érdekesebb (*Johann Wanckel fordítása a 17. századi magyar könyvkiadásban*, Budapest, 2010). A 16. század egyik legnépszerűbb királytükretről spanyolról latinra fordította Johann Wanckel (1600), így a teljes európai könyvpiacra megjelenhetett. A latin fordítás szolgált alapjául több nemzeti nyelvű kiadásnak (a többi között a németnek, a lengyelnek, de részben a magyarnak is). A kis füzet Johann Wanckel életrajzán túl tájékoztató összefoglalást ad a 16. századi királytükrekről, majd Antonio Guevara munkájáról. A magyar fordításokat is megismerhetjük (Draskovith János, Prágai András), és több utalást a mű 18. századi tovább élésére. Sajnáljuk, hogy a szerző nem volt olyan módszeres az adatgyűjtésben, mint a nagyszebeni nyomda esetében, így csak pillanatokat villant fel az érdekes recepciótörténetből. A győri Streibig nyomda 1742-es kiadását ismeri, de nem beszél az 1746., vagy az 1757. évekről. Hasonlóan semmit sem tudunk meg az 1745. évi pozsonyi editióról sem, jóllehet oka lehet, hogy a 18. század közepén újra népszerű lesz a könyv. Említi viszont a lengyel fordítás alapján készült moldvai kiadást, amely nem egyszerűen „irodalmi találkozás” (Andrei Pippidi kifejezése), hanem a politikai gondolkodás történetének nagyon is érdekes momentumja. A nyugat – keleti kulturális transzfer történetében és elméletében külön hangsúly esik a „közvetítő” kultúrák szerepére, és számos könyvtörténeti jelenség igazolja a figyelemre méltóságot.

Az utóbbi évek magyar kulturális politikájában felértékelődtek az eredetmondák. Mintha csak a 17. század végén élnénk. Egy ország betagozódik egy nagyobb egységbe, és szembenéz múltjával: Kik vagyunk, honnan jöttünk? Erényeink, a nagyobb közösségbe tartozás feltételeit biztosító vallási, kulturális alapok honnan valók? Hoztuk magunkkal, vagy tanultuk? Ha tanultuk, kitől, milyen mértékben, és mennyire feledtük „ösi” gyökereinket? Hova tartozunk, ha már önállóak nem lehetünk, meg minek is önálló lenni? Ahova tartozunk, ott minket tanítanak késsel és villával enni, vagy nekünk kell megtanítani azokat, akik dominálják a nagyobb egységet? Bizony alapvető kérdések. Ahogy voltak a 17. század végén, 18. század elején is.

Lorenz Töppelt neve, személye, munkái sokszor előfordulnak újabban a székely rovásírás „szak”-irodalmának tengerében is. Többen bűnösnek mondják abban, hogy kevesebb rovásírásos emlék maradt ránk. Sokat vándorolt (peregrinált) Európában. Ezt az életutat mutatja be Sasváry Zoltán (*Lorenz Töppelt és tanulmánya az erdélyi szászok eredetéről*, Budapest, 2013), és szorgosan összegyűjtötte Töppelt kéziratos és nyomtatott műveinek bibliográfiai adatait. Sasváryt persze a maga az eredet is érdekli, ahogy erről írt is (*Az erdélyi szászok nemzetsége*, 2010).

A Töppelt-bibliográfia érdekes olvasmány, ajánlható a magyar eredetkutatóknak is. Legfontosabb munkája talán az *Origines et occasus Transsylvanorum*, amely második peregrinációja alatt, Lyonban jelent meg 1667-ben (és nem Leydenben, ahogy az RMK III, 2391 nyomán Sasváry is mondja). Összefoglalója ez a munka a Töppelt előtt keletkezett eredetvélekedéseknek, ő maga hamisítástól sem riadt vissza (jogász végzettsége is volt). A kötet azonban a 17. századi szász mentalitástörténeti forrás jellegén túl alapvető forrása a viselettörténetnek is. Véleményt mond a szászok-

kal együtt élő magyarokról, székelyekről (nem éppen hízelgő módon) és románokról is, továbbá ezek eredethiedelmeikről.

Seebergi Sasváry Zoltán kis füzetei hasznos olvasmányok, szorgos adatgyűjtő munka eredményei. Fontos lenne azonban az egyes felvállalt témákat kritikai alapos-sággal kutatni, bibliográfiai teljességre törekedve.

MONOK ISTVÁN